

Кобеля-Звір М.Я.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівський торговельно-економічний університет

Kobelya-Zvir Maryana

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of Entrepreneurship, Trade and Logistics
Lviv University of Trade and Economics

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ: МОЖЛИВОСТІ ТА БАР'ЄРИ

Кобеля-Звір М. Грантові програми Європейської комісії як інструменти розвитку: можливості та бар'єри. У статті розглянуто основні грантові інструменти Європейської комісії для розвитку малого та середнього бізнесу, представників виконавчої влади та місцевого самоврядування, галузі освіти та медицини. Окреслено основні можливості використання європейських грантів для влади, громади та підприємництва України. Описано основні та найбільші грантові програми від Європейської комісії: Horizon Europe (HORIZON), Creative Europe (CREA), Erasmus+ (ERASMUS+), Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme. Продемонстровано перспективи використання грантових інструментів у межах кожної програми. Акцентовано на їх пріоритетах та напрямках підтримки для проектів органів влади, місцевого самоврядування, представників бізнесу та громадського сектору в країнах-членах Європейського Союзу та партнерах програм. Підкреслено основні цілі та завдання кожної програми з виокремленням напрямів підтримки в Україні. Проаналізовано млявий процес участі представників малого та середнього бізнесу, органів місцевого самоврядування, виконавчої влади та організацій неприбуткового сектору в грантових програмах Європейської комісії. Наголошено на причинах неактивного використання грантової, безповоротної, цільової допомоги від найвищого органу виконавчої влади Європейського Союзу, а саме: відсутність у потенційних грантоотримувачів розуміння, хто, на що та як може отримати грант, гострий дефіцит професійних проектних менеджерів, грантрайтерів та фандрейзерів, обов'язковість партнерства. Підсумовано, що залучення та використання грантових інструментів Європейської комісії представниками малого та середнього бізнесу, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, представниками організацій громадянського суспільства, освітянами та медиками є дієвим інструментом їх розвитку, впровадження інноваційних рішень, взаємодії з партнерами з Європейського Союзу, а також зміцнення сфер економіки, освіти, охорони здоров'я України. Подолання бар'єрів та перепон можливе за умови широкої інформаційної підтримки з боку представників програм в Україні, національних контактних пунктів, органів влади та засобів масової інформації.

Ключові слова: європейські гранти, гранти, грантова підтримка, гранти Європейського Союзу, гранти Європейської комісії.

Kobelya-Zvir Maryana. Grant programs of the European commission as development tools: opportunities and barriers. The article examines the main grant tools of the European Commission for the development of small and medium-sized businesses, representatives of executive power and local self-government, education and medicine. The main possibilities of using European grants for community authorities and entrepreneurship of Ukraine are outlined. The main and largest grant programs from the European Commission are described: Horizon Europe (HORIZON), Creative Europe (CREA), Erasmus+ (ERASMUS+), Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Program for the Environment and Climate Action, Single Market Programme. The prospects of using grant instruments within each program are demonstrated. Emphasis is placed on their priorities and areas of support for the projects of authorities, local governments, representatives of business and the public sector in the member countries of the European Union and program partners. The main goals and tasks of each program are highlighted, with the areas of support in Ukraine highlighted. The sluggish process of participation of representatives of small and medium-sized businesses, local self-government bodies, executive authorities and organizations of the non-profit sector in grant programs of the European Commission is analyzed. The reasons for the non-active use of grant, irrevocable, targeted assistance from the highest executive body of the European Union are emphasized, namely: the lack of understanding among potential grant recipients about who can receive a grant for what and how, an acute shortage of professional project managers, grant writers and fundraisers, obligation of partnership. It is concluded that the involvement and use of grant instruments of the European Commission by representatives of small and medium-sized

businesses, bodies of executive power and local self-government, representatives of civil society organizations, educators and doctors is an effective tool for their development, implementation of innovative solutions, interaction with partners from the European Union, as well as strengthening the spheres of economy, education, health care of Ukraine. Overcoming barriers and obstacles is possible under the condition of broad informational support from representatives of programs in Ukraine, national contact points, authorities and mass media.

Key words: European grants, grants, grant support, European Union grants, European Commission grants.

Постановка проблеми. Після ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році для нашої держави відкрилися грантові можливості від Європейської комісії, а саме: Horizon Europe (HORIZON), Creative Europe (CREA), Erasmus+ (ERASMUS+) [2; 10; 13; 14; 17]. А після отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС для українців стали доступними нові грантові програми Європейської комісії: Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme [16]. В межах цих програм щороку актуалізуються десятки грантів для розвитку малого та середнього бізнесу, представників виконавчої влади та місцевого самоврядування, галузі освіти та медицини. Проте потенційні заявники мляво користуються цими можливостями. Усім охочим залучати європейське грантове фінансування необхідно бути своєчасно поінформованими про гранти та перспективи їх залучення, вміти знайти партнерів в європейських країнах та розробляти якісні конкурентоспроможні проекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням грантової підтримки бізнесу, громадськості та влади присвятили свої дослідження зовсім не значна кількість науковців, зокрема це Бречко О., Капіца Ю.М., Шахбазян К.С., Кравчук О., Лебедченко В., Луців Р., Книш В.В., Кеда М.К., Струк Н.П., Кухарук А.Д., Павлюк Т.С., Полусмяк Ю.І., Ситников М.М.

Кеда М.К. зазначив, що яскравим проявом солідарності Європейського Союзу з Україною у 2022 році стала діяльність програми «Креативна Європа», це виявилось однією з перших реакцій на широкомасштабне вторгнення РФ до України [3]. Бречко Олександр відзначив, що інтеграція України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу буде значним поступом у цифровізації як для України, так і для ЄС, що дозволить створити нові можливості для бізнесу, сприятиме інноваціям і економічному зростанню. Працюючи спільно над подоланням викликів цифрової інтеграції, ЄС і Україна зможуть створити конкурентну цифрову екосистему та забезпечити прискорений вступ України в Європейський Союз [1]. Струк Н.П. наголошував: «Важливо, щоб громади мали відповідні навички та здатності для розробки проектів, які відповідають стратегічним цілям їхнього розвитку та вимогам програм і фондів ЄС». Крім того, їм потрібно мати здатність ефективно керувати коштами, які вони отримуватимуть у результаті відповідних проектів [7]. Кухарук А.Д. зазначав, що в умовах євроінтеграції першочерговим пріоритетом є налагодження і підтримка партнерських відносин із інноваційними підприємствами, організаціями та установами країн Європи. Партнерство є необхідною умовою для участі в більшості грантових програм ЄС [4]. Павлюк Т.С., Полусмяк Ю.І., Ситников М.М. наголошували, що для якісної підготовки та ефективної реалізації європейських

ініціатив щодо інтеграції вітчизняного екологічного законодавства до стандартів ЄС європейські експерти готові аналізувати українські норми та допомагати українцям впроваджувати європейські практики використання природних ресурсів, причому не тільки через консультації та поради, а також через інструмент фінансової підтримки, що надзвичайно важливо для нашої країни, особливо в цей важкий час війни [6]. Враховуючи інформацію у дослідженнях науковців, доцільно зауважити, що не наведено повний перелік грантових інструментів Європейської комісії, їх пріоритетів і можливостей, цілей і напрямів підтримки, а також бар'єрів залучення, що стають на перепоні представників потенційних грантоотримувачів.

Постановка завдання дослідження. Метою дослідження є розкрити можливості грантових програм Європейської комісії для розвитку територіальних громад, бізнесу, громадського сектору в Україні та проаналізувати основні бар'єри в залученні грантових ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після ратифікації про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році та остаточного набуття нею чинності 1 вересня 2017 року для України розпочався процес політичної асоціації та економічної інтеграції до європейської спільноти.

З ратифікацією цього міжнародно-правового документа в нашої держави виник ряд зобов'язань перед Європейським Союзом, а останній, своєю чергою, підтримує Україну в євроінтеграційних процесах, зокрема грантовими інструментами. Так, із липня 2015 року Україна стала асоційованим членом програми «Горизонт 2020», найбільшої програми Європейської комісії, спрямованої на фінансування досліджень та інноваційних розробок [2; 17]. З початком євроінтеграції для України стали можливими грантові інструменти програм «Креативна Європа», «Ерасмус» [10; 13; 14]. А після отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС для українців почали відкриватися нові грантові програми Європейської комісії [16]. Розглянемо основні програми ЄК (2021–2027), в яких Україна є акредитованим партнером.

12 жовтня 2021 року на 23-му Саміті Україна – Європейський Союз було офіційно підписано Угоду про участь України у Рамковій програмі з досліджень та інновацій «Горизонт Європа».

Horizon Europe (HORIZON) – це рамкова програма ЄС із досліджень та інновацій на 2021–2027 роки з бюджетом 95,5 млрд євро.

Її основні цілі:

1. Зміцнити науково-технологічну базу ЄС і Європейський дослідницький простір (ERA).

2. Підвищити інноваційний потенціал Європи, конкурентоспроможність і робочі місця.

3. Реалізувати пріоритети громадян і підтримувати нашу соціально-економічну модель і цінності.

Особливий акцент програми – на створенні впливу або Європейській зеленій угоді, цифровому переході та переході до сталого розвитку та відновленні після кризи, викликаній коронавірусом. Фінансуючи проєкти, програма бореться зі зміною клімату, допомагає досягти Цілей сталого розвитку ООН і підвищує конкурентоспроможність і зростання ЄС, а також сприяє співпраці та посилює вплив досліджень та інновацій у розробці, підтримці та впровадженні політики ЄС, одночасно вирішуючи глобальні виклики. Програма підтримує створення та краще розповсюдження відмінних знань і технологій: створює робочі місця, повністю залучає резерв кадрів ЄС, стимулює економічне зростання, сприяє промисловій конкурентоспроможності та оптимізує інвестиційний вплив у зміцненому Європейському дослідницькому просторі. Брати участь у програмі можуть юридичні особи з ЄС та асоційованих країн. Елементи в Horizon Europe:

A. Європейська рада з інновацій: підтримка інновацій із потенційним проривом і руйнівним характером із потенціалом розширення, який може бути надто ризикованим для приватних інвесторів. Це 70% бюджету, передбаченого для МСП.

B. Місії: набір заходів для досягнення сміливих, надихаючих і вимірних цілей протягом встановленого періоду часу. У Horizon Europe є 5 основних сфер діяльності.

C. Політика відкритої науки: обов'язковий відкритий доступ до публікацій і принципи відкритої науки застосовуються протягом усієї програми.

D. Новий підхід до партнерства: цілеспрямовані та більш амбітні партнерства з промисловістю на підтримку цілей політики ЄС.

У межах кластерів рівня II Horizon Europe включає місії підвищення ефективності фінансування шляхом досягнення чітко визначених цілей із конкретним впливом на повсякденне життя громадян. Мета полягає в досягненні сміливих, надихаючих і вимірних цілей протягом встановленого терміну. Було визначено 5 наступних пріоритетних сфер: адаптація до зміни клімату, включаючи суспільну трансформацію; рак; кліматично нейтральні та розумні міста; здорові океани, моря, прибережні та внутрішні води; здоров'я ґрунту та харчування [2; 17].

12 жовтня 2021 року підписано Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь нашої країни у програмі ЄС «Креативна Європа» (2021-2027).

Creative Europe (CREA) – це програма Європейської комісії з підтримки культурного та аудіовізуального секторів. Основні цілі програми:

1. Підтримувати створення європейських творів і допомагати культурним і творчим секторам скористатися можливостями цифрової ери та глобалізації, щоб досягти свого економічного потенціалу, сприяючи сталому зростанню, створенню робочих місць і соціальній єдності.

2. Сприяти конкурентоспроможності та інноваціям європейської аудіовізуальної індустрії та допомагати європейській культурі та медіасекторам отримати доступ до нових міжнародних можливостей, ринків та аудиторії.

3. Сприяти міжсекторальним інноваційним діям і різноманітним, незалежним і плюралістичним ЗМІ.

Підпрограма «Культура» як частина програми «Креативна Європа» охоплює всі сектори культурних та креативних індустрій (за винятком аудіовізуального сектору

та кіно). На підпрограму «Культура» припадає щонайменше 33% бюджету програми «Креативна Європа».

Підпрограма «Медіа» як частина програми «Креативна Європа» підтримує кіно та аудіовізуальний сектор. На підпрограму «Медіа» припадає щонайменше 58% бюджету програми «Креативна Європа».

Підпрограма «Міжсекторальна співпраця» як частина програми «Креативна Європа» сприяє співпраці між різними культурними та креативними секторами, а також охоплює напрямки новинних ЗМІ. На підпрограму «Міжсекторальна співпраця» припадає щонайменше 9% бюджету програми «Креативна Європа» [10].

Erasmus+ (ERASMUS+) – це програма ЄС для підтримки освіти, навчання, молоді та спорту в Європі. Метою Erasmus+ є підтримка освітнього, професійного та особистого розвитку людей у сфері освіти, навчання, молоді та спорту, сприяння сталому зростанню, якісним робочим місцям та соціальній єдності, стимулювання інновацій та зміцнення європейської ідентичності та активного громадянства. У період 2021–2027 рр. Erasmus+ продовжуватиме розвивати свій успішний і широкий досвід, зосереджуючись на трьох горизонтальних пріоритетах: інклюзія та різноманітність, цифрова трансформація, екологічна стійкість.

Для України Еразмус+ відкриває можливості мобільності та співпраці у таких сферах: вища освіта та європейські студії Жана Моне; професійна (професійно-технічна) та фахова передвища освіта; шкільна освіта; освіта дорослих; молодь; спорт. Україна, територія якої визнана міжнародним правом, є країною-партнером програми у складі країн Східного Партнерства – Регіон 2. У цьому статусі українські організації мають доступ до участі в конкурсах як монобенефіціари чи у складі партнерств із декількох країн програми: як заявники до 5 напрямів 11 конкурсів та як партнери до 19 напрямів 35 конкурсів. Erasmus+ пропонує можливості для: осіб, які зможуть провести період мобільності за кордоном і отримати мовну підготовку; організації для співпраці в партнерстві проєктів у сферах академічного та професійного навчання, шкіл, навчання дорослих, молоді та європейських спортивних заходів. Erasmus+ також підтримує викладання, дослідження, спілкування та політичні дебати на теми ЄС. Програма включає сильний міжнародний вимір: співробітництво з країнами-партнерами, зокрема у сфері вищої освіти та молоді, через інституційне партнерство, молодіжне співробітництво та мобільність у всьому світі [13; 14].

Новими для України можна вважати: **Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme**. Наша держава вперше бере участь у цих програмах.

У вересні 2022 року підписано Угоду про участь України в програмі ЄС «Цифрова Європа» (2021–2027).

Digital Europe Programme (DIGITAL) – це перша програма ЄС, яка спрямована на прискорення відновлення та стимулювання цифрової трансформації Європи. Програма вартістю 7,6 мільярдів євро є частиною наступного довгострокового бюджету ЄС (Багаторічна фінансова рамка) й охоплює 2021–2027 роки. Вона забезпечить фінансування проєктів у п'яти ключових сферах: суперкомп'ютери, штучний інтелект, кібербезпека, передові цифрові навички та забезпечення широкого використання цифрових технологій

в економіці та суспільстві. Програма розроблена так, щоб заповнити прогалину між дослідженнями цифрових технологій та їх впровадженням, а також вивести результати досліджень на ринок – на користь європейських громадян і підприємств, зокрема малого та середнього бізнесу. Інвестиції в межах програми «Цифрова Європа» підтримують подвійні цілі Союзу – зелений перехід і цифрову трансформацію, а також зміцнюють стійкість і стратегічну автономію Союзу [11].

У липні 2022 року Україна та Європейська комісія підписали угоду про участь у програмі EU4Health. Ця угода дозволяє Україні скористатися фінансуванням ЄС у галузі охорони здоров'я задля підтримки української системи охорони здоров'я і реакції на невідкладні потреби, а також відновлення країни у довгостроковій перспективі. ЄС продовжує фінансувати проекти та спільні дії, що сприяють здоровішій Європі.

EU4Health Programme (EU4H) – це четверта програма охорони здоров'я, яка діє з 2021 по 2027 рік. Програма охорони здоров'я представляє амбітну відповідь на пандемію COVID-19, але виходить за рамки реагування на кризу, щоб підвищити стійкість європейських систем охорони здоров'я.

Дії, що фінансуються в межах програми EU4Health, переслідують наступні 4 цілі та 10 конкретних цілей: 1) покращувати та зміцнювати здоров'я в Союзі (профілактика захворювань і зміцнення здоров'я, міжнародні ініціативи та співпраця в галузі охорони здоров'я); 2) боротися з трансграничними загрозами здоров'ю (запобігання, готовність і відповідь на трансграничні загрози здоров'ю, доповнення національних запасів основних продуктів, що стосуються кризи, створення резерву медичного та допоміжного персоналу); 3) удосконалити лікарські засоби, медичні вироби та кризові продукти (надання лікарських засобів, медичних пристроїв і продуктів, що стосуються кризи, доступних за ціною); 4) діяти для зміцнення систем охорони здоров'я, їх стійкості та ефективного використання ресурсів (посилення даних про здоров'я, цифрові інструменти та послуги, цифрова трансформація охорони здоров'я, покращення доступу до медичної допомоги, розробка та впровадження законодавства ЄС у сфері охорони здоров'я та прийняття рішень на основі фактичних даних, інтегрована робота між національними системами охорони здоров'я).

EU4Health також інвестуватиме у першочергові пріоритети охорони здоров'я: відповідь на пандемію COVID-19 і стійкість до трансграничних загроз здоров'ю; європейський план подолання раку; фармацевтична стратегія для Європи. Інші сфери, такі як цифровізація систем охорони здоров'я, стійкість до антимікробних препаратів і підвищення рівня вакцинації, теж отримують фінансування та увагу. Також розширюються такі успішні ініціативи, як Європейські довідкові мережі з рідкісних захворювань [15].

У червні 2022 року була підписана угода про приєднання України до програми LIFE для довкілля та клімату. Україна стала першою країною, що не входить до ЄС, яка приєдналася до цієї програми. Як наслідок, Україна може скористатися підтримкою LIFE для допомоги у відновленні свого довкілля після руйнувань, спричинених російським вторгненням, чи то забруднення, руйнування екосистем, чи інші довгострокові наслідки.

Programme for the Environment and Climate Action (LIFE) – загальний бюджет реалізації програми LIFE 2021–2027 становитиме 5,432 млрд євро. Програма фінансуватиме проекти, спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних із погіршенням навколишнього середовища, зміною клімату та переходом на чисту енергію. Програма LIFE поділена на два напрямки: один стосується навколишнього середовища, а інший – кліматичних заходів. Екологічний напрямок має дві підпрограми: природа та біорізноманіття та циклічна економіка та якість життя. Напрямок кліматичних заходів також має дві підпрограми: пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація, перехід на чисту енергію. LIFE опублікує дві багаторічні робочі програми (MAWP) на 2021–2024 та 2025–2027 роки. Щороку LIFE публікуватиме конкурсні пропозиції для різних типів проектів. Наразі програмою LIFE керує Європейське виконавче агентство з питань клімату, інфраструктури та навколишнього середовища (CINEA) [18].

29 червня Верховна Рада України ратифікувала Угоду між Україною та Європейським Союзом щодо участі в програмі ЄС «Єдиний ринок».

Single Market Programme (SMP) – це Програма єдиного ринку (SMP) з бюджетом у розмірі 4,2 мільярди євро. Вона охоплює єдиний ринок, конкурентоспроможність підприємств, включаючи малі та середні підприємства, сферу рослинництва, тварин, харчових продуктів та кормів, а також європейську статистику. SMP об'єднує ці аспекти, щоб оптимізувати та використати синергію та забезпечити більш гнучку, прозору, спрощену та адаптивну структуру для фінансування діяльності, спрямованої на добре функціонуючий стійкий внутрішній ринок. Програма працює за такими напрямками: внутрішній ринок, ефективні стандарти, конкурентоспроможність (зокрема, малих і середніх підприємств), захист споживачів, безпека харчових продуктів, європейська статистика [19].

Попри той факт, що кількість грантових інструментів Європейської комісії для нашої держави в останні роки почала стрімко зростати, значна частина коштів залишається не освоєною потенційними грантоотримувачами з України. Як свідчать результати опитування, проведені Центром розвитку «Час змін» у 2023 році, на заваді до отримання грантів ЄС стають ряд причин [8]. Розглянемо основні:

1. Відсутність у потенційних грантоотримувачів розуміння, хто, на що та як може отримати грант. Причиною цього є брак інформації про грантові можливості програм Європейської комісії. Водночас варто зазначити, що представники деяких програм в Україні, а також національні контактні пункти інформують про актуальні грантові програми на своїх веб-сайтах [2; 16]. Інформацію про відкриті конкурси можна знайти у відкритому доступі на сайтах ряду NGO, таких як Центр розвитку «ЧАС ЗМІН» [8] тощо. Успішні підтримані проекти іноді стають інформаційним приводом у національних та регіональних ЗМІ. Але для більшості пошукачів грантових можливостей інформація про гранти є, як вони самі зазначають, «далекою» та «незрозумілою» [8]. Це є наслідком того, що на рівні класичних освітніх процесів в Україні не проводиться навчання на тему залучення грантових ресурсів. А тому варто вносити зміни на рівні середньої, вищої та післядипломної освіти. Але цей шлях до кон-

структивних змін є багатоетапним та довготривалим. Натомість швидким та більш дієвим інструментом у нинішніх умовах є проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної, просвітницької та комунікаційної діяльності на рівні органів місцевого самоврядування, виконавчої влади та регіональних ЗМІ. Дієвими будуть також виїзні лекторії, практикуми та воркшопи, які організовуватимуться представниками програм на місцях, у громадах із широким залученням громадськості та ЗМІ. А презентації успішних кейсів реалізованих проєктів [9] здатні змінити в головах потенційних заявників вкорінені твердження, що «гранти Європейського Союзу – це щось дуже далеке та нереальне».

2. Гострий дефіцит професійних проєктних менеджерів, грантрайтерів та фандрейзерів. Грантові програми Європейської комісії по праву вважаються одними з найскладніших для участі грантерів. Доказом цього є сотні сторінок конкурсної документації, інструкцій для заявників та роз'яснень програми [10–12; 14; 15; 17–19]. Процес залучення грантових інструментів складається з чотирьох етапів: пошуку актуального та релевантного конкурсу, домовленості з європейськими партнерами про спільну участь у проєкті, адаптації ідеї/потреби під пріоритети програми та розробки документації. Такий складний шлях до гранту заявники не в змозі якісно пройти без відповідної підготовки. А тому часто спроби отримати європейський грант є неуспішними. Дієвим методом є поєднання інформування потенційних заявників про пріоритети грантових програм ЄК, про їх актуальні грантові конкурси і можливості для розвитку з реалізацією широкої просвітницької роботи, проведенням зустрічей-навчань практичного спрямування за участі представників грантових програм, влади, бізнесу, громадськості та ЗМІ. А тим, хто хоче системно працювати з грантовими інструментами ЄС, варто заручитися підтримкою консалтингових компаній, дорадчих служб, професійних грантрайтерів, які зможуть на

фаховому рівні надавати допомогу в фандрейзингу та проєктному менеджменті.

3. Обов'язковість партнерства. Для участі у переважній більшості грантових програм Європейської комісії необхідне партнерство української організації з кількома представниками з країн-учасниць програм. А це означає, що фінансування стає можливим лише за умови виконання даної суттєвої вимоги грантодавця. Така умова часто стає перешкодою для участі в грантових конкурсах українських організацій. Адже їх представники мають суб'єктивні твердження, що знайти релевантного партнера для проєктної діяльності за кордоном практично неможливо, особливо в умовах обмеженої мобільності, пов'язаної з війною. Проте через свою необізнаність у цих питаннях організації не використовують можливості знайти партнерів у країнах ЄС безпосередньо на сайтах програм, де в описі умов кожного конкурсу міститься опція «Пошук партнерів для співпраці по цій темі» [10–12; 14; 15; 17–19]. Ефективним інструментом для подолання суб'єктивних бар'єрів у потенційних заявників є реалізація широкої роз'яснювальної кампанії щодо можливостей пошуку партнерств, використовуючи спеціальні ресурси, такі як: портал «CORDIS», мережа «Ideal-ist» та платформа «Funding & Tender Portal» [5; 9; 16].

Висновки. Грантові інструменти Європейської комісії, такі як: Horizon Europe (HORIZON), Creative Europe (CREA), Erasmus+ (ERASMUS+), Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme, – є суттєвою «рукою допомоги» для розвитку бізнесу, громадського сектору, влади та громад. Проте ефективність використання цих грантових ресурсів прямо залежить від доступності інформації про можливості програм ЄК та майстерності пошукачів. Тому питання розробки та широкого впровадження дієвих механізмів інформування, просвітництва, роз'яснювання потребує подальшого дослідження та імплементації їх кращих практик.

Список використаних джерел:

1. Бречко О. Управління формуванням єдиного цифрового ринку ЄС: інтеграційні виклики для України. URL: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48083/1/ZBIRNIK_2023_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_04_05_2023.pdf#page=23 (дата звернення: 08.07.2023).
2. Горизонт Європа. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення: 11.07.2023).
3. Кеда М.К. Україна і «креативна Європа»: реалії та перспективи співпраці в умовах війни. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/23724/1/INORKKI_2023_P024-026.pdf (дата звернення: 11.07.2023).
4. Щур К.О., Кухарук А.Д. Чинники забезпечення конкурентоспроможності проєктно-орієнтованих підприємств України в умовах євроінтеграції. IV Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2023. С. 113.
5. Мережа «Ideal-ist». URL: <https://www.ideal-ist.eu/events> (дата звернення: 11.07.2023).
6. Павлюк Т.С., Полусмяк Ю.І., Ситников М.М. Імплементація норм екологічної політики: завдання та можливості для українських підприємств. URL: <https://management-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/444/229> (дата звернення: 11.07.2023).
7. Струк Н.П. Щодо посилення бюджетної спроможності територіальних громад в умовах євроінтеграції. URL: <https://sci.lidubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11747/2/%D0%A7%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%A2%D0%95%D0%97%202023.pdf#page=60> (дата звернення: 11.07.2023).
8. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/> (дата звернення: 30.06.2023).
9. Результати досліджень ЄС. URL: <https://cordis.europa.eu/projects> (дата звернення: 08.07.2023).
10. Creative Europe (CREA). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/crea2027> (дата звернення: 11.07.2023).
11. Digital Europe Programme (DIGITAL). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/digital> (дата звернення: 11.07.2023).
12. Enterprise Europe Network. URL: <https://een.ec.europa.eu/partners> (дата звернення: 06.07.2023).

13. Erasmus+ (ERASMUS+). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/erasmus2027> (дата звернення: 10.07.2023).
14. Про Програму ЕРАЗМУС+. URL: <https://erasmusplus.org.ua/programa-yes-erasmus/pro-programu/> (дата звернення: 10.07.2023).
15. EU4Health Programme (EU4H). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/eu4h> (дата звернення: 12.07.2023).
16. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (дата звернення: 11.07.2023).
17. Horizon Europe (HORIZON). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/horizon> (дата звернення: 12.07.2023).
18. Programme for the Environment and Climate Action (LIFE). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/life2027> (дата звернення: 08.07.2023).
19. Single Market Programme (SMP). URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/smp> (дата звернення: 06.07.2023).

References:

1. Brechko O. Upravlinnia formuvanniam iedynoho tsyvrovoho rynku YeS: intehtratsijni vyklyky dlia Ukrainy [Managing the formation of the EU single digital market: integration challenges for Ukraine]. Available at: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48083/1/ZBIRNIK_2023_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B8%D0%B9_04_05_2023.pdf#page=23 (accessed July 08, 2023).
2. Horyzont Yevropa [Horizon Europe]. Available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (accessed July 11, 2023).
3. Keda M.K. Ukraina i "kreatyvna Yevropa": realii ta perspektyvy spivpratsi v umovakh vijny [Ukraine and "creative Europe": realities and prospects of cooperation in the conditions of war]. Available at: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/23724/1/INORKKI_2023_P024-026.pdf (accessed July 11, 2023).
4. Shchur K.O., Kukharuk A.D. (2023) Chynnyky zabezpechennia konkurentospromozhnosti proiektno-orientovanykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh ievrointehratsii [Factors ensuring the competitiveness of project-oriented enterprises of Ukraine in the conditions of European integration]. IV Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia "Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy", p. 113.
5. Merezha "Ideal-ist" ["Ideal-ist" network]. Available at: <https://www.ideal-ist.eu/events> (accessed July 11, 2023).
6. Pavliuk T.S., Polusmiak Yu.I., Sytnykov M.M. Implementatsiia norm ekolohichnoi polityky: zavdannia ta mozhlyvosti dlia ukrains'kykh pidpriemstv [Implementation of environmental policy norms: tasks and opportunities for Ukrainian enterprises]. Available at: <https://management-journal.org.ua/index.php/journal/article/view/444/229> (accessed July 11, 2023).
7. Struk N.P. Schodo posylennia biudzhetnoi spromozhnosti terytorial'nykh hromad v umovakh ievrointehratsii [Regarding the strengthening of the budgetary capacity of territorial communities in the conditions of European integration]. Available at: <https://sci.lidubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11747/2/%D0%A7%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%202023.pdf#page=60> (accessed July 11, 2023).
8. Tsentri rozvytku "ChAS ZMIN" ["TIME OF CHANGE" development center]. Available at: <http://www.chaszmin.com.ua/> (accessed June 30, 2023).
9. Rezultaty doslidzhen' YeS [EU research results]. Available at: <https://cordis.europa.eu/projects> (accessed July 08, 2023).
10. Creative Europe (CREA). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/crea2027> (accessed July 11, 2023).
11. Digital Europe Programme (DIGITAL). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/digital> (accessed July 11, 2023).
12. Enterprise Europe Network. Available at: <https://een.ec.europa.eu/partners> (accessed July 06, 2023).
13. Erasmus+ (ERASMUS+). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/erasmus2027> (accessed 10 July 2023).
14. Pro Prohramu ERAZMUS+ [About the Program ERASMUS+]. Available at: <https://erasmusplus.org.ua/programa-yes-erasmus/pro-programu/> (accessed July 10, 2023).
15. EU4Health Programme (EU4H). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/eu4h> (accessed July 12, 2023).
16. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (accessed July 11, 2023).
17. Horizon Europe (HORIZON). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/horizon> (accessed July 12, 2023).
18. Programme for the Environment and Climate Action (LIFE). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/life2027> (accessed July 08, 2023).
19. Single Market Programme (SMP). Available at: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/smp> (accessed July 06, 2023).